16-tema. Xalıqaralıq shańaraqlıq qatnasıqlardı tártipke salıw

16-tema / 16 · 1-semestr

MAZMUNI

1. Bap
2. Qısqasha juwmaq
3. Kazuslar (IRAC)
4. Test
5. Glossariy
6. Xronologiya
7. Mind-map
8. Túsindiriw hám sxema
9. Derekler

Bap

Xalıqaralıq shańaraqlıq qatnasıqlardı tártipke salıw — zamanagóy huqıqtıń eń áhmiyetli baǵdarlarınıń biri bolıp tabıladı. Globallasıw processleri, migraciyalıq aǵımnıń ósiwi hám mámleketlerara baylanıslardıń keńeyiwi nátiyjesinde shańaraqlıq qatnasıqlarda shet el elementi tez-tez ushıraspaqta. Bul sabaqta biz shet el puqaraları hám puqaralıǵı bolmaǵan shaxslardıń Ózbekstan Respublikasındaǵı shańaraqlıq huqıqıy jaǵdayı, sırt elde dúzilgen nekelerdi tán alıw shártleri hám onıń shegaraların úyrenemiz. Sonday-aq, shet el elementi qatnasındaǵı nekeden ajırasıw processlerinde qaysı mámleket nızamshılıǵı qollanılıwın, xalıqaralıq perzentlikke alıwda balanıń eńústin máplerinıń qanday qorǵalıwın analiz etemiz. Sabaq dawamında sırt el shańaraq huqıqı normalarınıń mazmunın anıqlaw, jámiyetlik tártip (ordre public) qaǵıydası hámde sırt el sud sheshimlerin tán alıwda balanı zudlıq penen qorǵaw principlerin kórip shıǵamız. Bul bilimler bolajaq yuristler ushın transmilliy shańaraqlıq dawlardı durıs hám ádil sheshiwde áhmiyetli irgetas bolıp xızmet etedi.

QISQASHA

- 10 117 adam — Migraciya aǵımı (2025-jılda sırt elge kóship ketkenler (Milliy statistika komiteti))
- 1 159 adam — Migraciya aǵımı (2025-jılda sırt elden kóship kelgenler)
- 16-statya — Nekege tosqınlıqlar (Shańaraq kodeksiniń sırt el nekelerin tán alıwda tekseriletuǵın tiykarǵı statyası)

16.1 Shet el puqaraları hám puqaralıǵı bolmaǵan shaxslardıń shańaraqlıq huqıq hám minnetlemeleri

Shańaraqlıq qatnasıqlarda shet el elementi tiykarınan úsh kóriniste payda boladı: subyekt quramında (er yamasa hayal basqa mámleket puqarası bolıwı), múlklik quramda (er-hayaldıń múlki shet elde jaylasqanlıǵı)

hám yuridikalıq fakttiń júz beriwi ornında (nekeniń sırt elde dúziliwi). Ózbekstan Respublikası aymaǵında turaqlı jasap atırǵan shet el puqaraları hám puqaralıǵı bolmaǵan shaxslar shańaraqlıq qatnasıqlarda Ózbekstan Respublikası puqaraları menen tolıq teń huqıqlardan paydalanadı hám teń minnetlemelerge iye boladı (Shańaraq kodeksi, 234-statya). Bul qaǵıyda mámleketimizde insan huqıqları kemsitilmewi hám milliy rejim principi ámel etiwiniń ańlatadı.

Shet el puqarası degende, Ózbekstan puqaralıǵına iye bolmaǵan, biraq óziniń basqa mámleket puqaralıǵına tiyisli ekenligin tastıyıqlawshı dálilge (máselen, pasportqa) iye bolǵan shaxs túsindiriledi. Puqaralıǵı bolmaǵan shaxs bolsa hesh qaysı mámleket puqaralıǵına tiyisli ekenligin tastıyıqlawshı húǵjetke iye bolmaǵan shaxs bolıp tabıladı. Olar Ózbekstanda neke dúziw, ata-analıq huqıqların ámelge asırıw, aliment tólew hám perzentlikke alıw sıyaqlı máselelerde jergilikli puqaralar menen birdey maqamǵa iye.

Boljawlı mısal: Ullı Britaniya puqarası bolǵan Jon Ózbekstanda turaqlı jasaw gúwalıǵına iye. Ol Ózbekstan puqarası Malika menen shańaraq quradı. Olardıń shańaraqlıq qatnasıqlarında, sonday-aq, ulıwma múlkke iyelik etiw yamasa perzent tárbiyasında Jonnıń sırt ellik ekenligi onıń huqıqların sheklemeydi. Ol Shańaraq kodeksinde belgilengen barlıq huqıq hám minnetlemelerge tolıq iye boladı.

- - Ózbekstanda turaqlı jasawshı shet ellikler shańaraqlıq qatnasıqlarda teń huqıqlı (Shańaraq kodeksi, 234-statya).
- - Shet el elementi subyekt, múlk yamasa yuridikalıq fakt jaylasıwı arqalı júzege keledi.
- - Puqaralıqtıń ózi shańaraqlıq huqıqlardı kemsitiw ushın tiykar bola almaydı.

> **TIYKARǴI PIKIR**
> Ózbekstan Respublikasında shańaraqlıq qatnasıqlarda shet ellikler hám puqaralıǵı bolmaǵan shaxslarǵa salıstırǵanda milliy rejim qollanıladı, yaǵnıy olar jergilikli puqaralar menen teń huqıq hám minnetlemelerge iye.

16.2 Ózbekstannan tısqarıda dúzilgen nekelerdi tán alıw

Xalıqaralıq jeke huqıqta nekeniń tán alınıwı onıń yuridikalıq kúshke iye ekenligin tán alıwdı ańlatadı. Ózbekstan Respublikası aymaǵınan tısqarıda, basqa mámleket aymaǵında sol mámlekettiń nızamshılıǵına ámel etilgen halda Ózbekstan puqaraları ortasında yamasa Ózbekstan puqaraları menen shet el puqaraları ortasında dúzilgen nekeler Ózbekstanda haqıyqıy dep tán alınadı. Biraq, bunıń ushın qatań bir shárt bar: Shańaraq kodeksiniń 16-statyasında názerde tutılǵan neke dúziwge tosqınlıq etetuǵın jaǵdaylar (basqa nekede turıw, jaqın aǵayınshilik, mámilege uqıpsızlıq) bolmawı kerek (Shańaraq kodeksi, 235-statya).

Eger Ózbekstannan tısqarıda tek shet el puqaraları ortasında neke dúzilgen bolsa, onda tek sol mámlekettiń nızamshılıǵına ámel etilgenligi itibarǵa alınadı hám bul neke Ózbekstanda tán alınadı (Shańaraq kodeksi, 235-statya). Sonday-aq, Ózbekstan puqaraları sırt elde óz nekelerin Ózbekstannıń diplomatik wákilxanalarında yamasa konsullıqlarında dúziwi múmkin. Bul "konsullıq nekeleri" dep ataladı.

Boljawlı mısal: Ózbekstan puqarası Rustam hám Germaniya puqarası Anna Berlinde Germaniya nızamshılıǵına muwapıq nekeden ótti. Rustam Ózbekstanda basqa nızamlı nekede turmaǵan hám olar ortasında aǵayınshilik joq. Bul neke Ózbekstanda tolıq haqıyqıy dep tán alınadı. Biraq, eger Rustamnıń Ózbekstanda ajıraspaǵan birinshi turmıs joldası bolǵanında, sırt el mámleket nızamlarına ámel etilgenine qaramastan, bul neke Ózbekstanda tán alınbas edi (Shańaraq kodeksi, 16-statya talabı buzılǵanlıǵı sebepli).

• - Sırt elde dúzilgen neke sol mámleket nızamlarına sáykes bolıwı kerek (Shańaraq kodeksi, 235-statya).

• - Ózbekstan puqarası qatnasındaǵı sırt el nekesi ushın 16-statyadaǵı tosqınlıqlar bolmawı shárt.

• - Shet ellikler ortasındaǵı sırt el nekesi sol mámleket qaǵıydalarına sáykes bolsa, Ózbekstanda tán alınadı.

> **JIYI USHIRASATUǴIN QÁTELIK**
> Sırt elde tek diniy úrp-ádetler (máselen, shirkew yamasa meshitte) tiykarında dúzilgen, biraq sol mámlekettiń rásmiy organlarında dizimge alınbaǵan nekeler Ózbekstanda yuridikalıq kúshke iye dep tán alınbaydı.

> **IMTIXAN USHIN**
> Imtixanda este saqlań: Ózbekstan puqarası sırt elde neke dúzgende hám lex loci celebrationis (dúzilgen orın nızamı) ǵa, hám Shańaraq kodeksiniń 16-statyasına (tosqınlıq etiwshi jaǵdaylar joqlıǵına) ámel etiwi shárt.

16.3 Shet el elementi qatnasındaǵı nekeden ajırasıw

Shet el elementi qatnasındaǵı nekeden ajırasıwda túrli mámleketler túrli qıylı kollizion baylanıstırıwshılardı (lex nationalis, lex domicilii) qollaydı. Ózbekstan Respublikasında bolsa bir tárepleme kollizion norma — sudlaw mámleketi nızamı (lex fori) qatań belgilengen. Yaǵnıy, Ózbekstan aymaǵında Ózbekstan puqaraları menen shet ellikler ortasındaǵı yamasa tek shet ellikler ortasındaǵı nekeden ajırasıw tek Ózbekstan Respublikası nızamshılıǵına muwapıq ámelge asırıladı (Shańaraq kodeksi, 236-statya).

Ózbekstan Respublikası aymaǵınan tısqarıda jasap atırǵan Ózbekstan puqarası sırt elde jasap atırǵan turmıs joldası menen (onıń qaysı mámleket puqarası ekenligine qaramastan) Ózbekstan sudında ajırasıwǵa haqılı. Eger er-hayal ortasında erjetpegen balalar bolmasa hám múlklik daw joq bolsa, bul process Ózbekstannıń diplomatik yamasa konsullıq mákemelerinde de ámelge asırılıwı múmkin.

Boljawlı mısal: Franciya puqarası Pyer hám Ózbekstan puqarası Laylo Tashkentte jasaydı hám ajıraspaqshı. Olardıń nekeden ajırasıw isi Ózbekstan sudı tárepinen Shańaraq kodeksi normaları tiykarında kórip shıǵıladı. Biraq, bul jaǵday xalıqaralıq huqıqta "aqsaq neke" (limping marriage) mashqalasın keltirip shıǵarıwı múmkin. Yaǵnıy, Ózbekstanda nızamlı ajıratılǵan bul neke, eger Franciya nızamshılıǵı talaplarına sáykes kelmese, Franciyada ele de ámelde dep esaplanıwı múmkin. Soǵan qaramastan, Ózbekstan sudı tek óz milliy nızamshılıǵın (lex fori) qollaydı.

• - Ózbekstanda nekeden ajırasıw tek Ózbekstan nızamshılıǵı (lex fori) tiykarında ámelge asırıladı (Shańaraq kodeksi, 236-statya).

• - Sırt elde jasawshı Ózbekstan puqarası Ózbekstan sudında ajırasıwǵa haqılı.

• - Sırt elde tiyisli mámleket nızamlarına ámel etip ámelge asırılǵan ajırasıwlarÓzbekstanda tán alınadı.

> **SALISTIRIŃ**
> Ózbekstanda nekeden ajırasıwda lex fori (sudlaw mámleketi nızamı) qollanılsa, kóplegen Evropa mámleketlarinde lex nationalis (puqaralıq nızamı) yamasa lex domicilii (jasaw ornı nızamı) qollanıladı.

16.4 Xalıqaralıq perzentlikke alıw

Xalıqaralıq perzentlikke alıwda hár dayım balanıń eń ústin mápleri (best interests of the child) birinshi orında turadı. Ózbekstan Respublikası aymaǵında shet el puqaraları tárepinen Ózbekstan puqarası bolǵan balanı perzentlikke alıwda Shańaraq kodeksiniń 151–167-statyaları talaplarına qatań ámel etiliwi tiyis. Eger perzentlikke alıw nátiyjesinde balanıń Ózbekstan nızamshılıǵı hám xalıqaralıq shártnamalar menen belgilengen huqıqları buzılatuǵın bolsa, perzentlikke alıwshınıń puqaralıǵına qaramastan, perzentlikke alıwǵa jol qoyılmaydı (Shańaraq kodeksi, 237-statya).

Ózbekstan puqarası bolǵan hám sırt elde jasap atırǵan balanı perzentlikke alıwda áhmiyetli qaǵıyda bar: bul process shet mámleket organı tárepinen ámelge asırılǵan bolsa, ol tek Ózbekstan Respublikası Prezidenti janındaǵı Sociallıq qorǵaw milliy agentliginiń perzentlikke alıw haqqındaǵı ruxsatı aldınnan alınǵan bolsag'ana Ózbekstanda haqıyqıy dep tán alınadı (Shańaraq kodeksi, 237-statya). Bul qaǵıyda balalar sawdası hám urlanıwınıń aldın alıwǵa qaratılǵan.

Boljawlı mısal: Ispaniya puqaraları bolǵan er-hayal Ózbekstandaǵı Mehribanlıq úyinen balanı perzentlikke almaqshı. Olar Ispaniya nızamlarına kóre perzentlikke alıw huqıqına iye bolsalar da, Ózbekstan sudı olardıń Shańaraq kodeksi 152-statyası talaplarına (densawlıǵı, dáramatı, sudlanbaǵanlıǵı) sáykes keliwin tekseredi. Eger olar Ózbekstan nızamshılıǵı talaplarına juwap bermese, balanı perzentlikke alıw biykarlanadı.

• - Sırt ellikler Ózbekstan balasın perzentlikke alıwda Shańaraq kodeksi (151-167-statyalar) talaplarına boysınadı.

• - Balanıń huqıqları buzılıwı qáwpi bolsa, perzentlikke alıw qadaǵan etiledi yamasa biykar etiledi (Shańaraq kodeksi, 237-statya).

• - Sırt elde jasawshı Ózbekstan balasın sırt ellik asırap alıwı ushın Sociallıq qorǵaw milliy agentliginiń aldınnan ruxsatı shárt.

> **TIYKARǴI PIKIR**
> Xalıqaralıq perzentlikke alıw isleri hár dayım jabıq sud májilisinde kóriledi hám balanıń qáwipsizligi, onıń huqıqları qorǵalıwı mámlekettiń qatań qadaǵalawında boladı.

16.5 Shet el shańaraq huqıqı normalarınıń mazmunın anıqlaw hám jámiyetlik tártip

Kollizion normalar sırt el mámleket nızamshılıǵın qollawdı talap etkende, sud yamasa FHDYO organları aldında shet el huqıqı mazmunın anıqlaw wazıypası payda boladı. Ózbekstan nızamshılıǵına kóre, organlar shet el shańaraq huqıqı normalarınıń mazmunın olardıń tiyisli mámlekette rásmiy túsindiriliwi hám ámeliyatta qollanılıwına muwapıq tárizde anıqlaydı (Shańaraq kodeksi, 238-statya). Bunıń ushın Ádillik ministrligine, Sırtqı isler ministrligine múrájat etiw yamasa ekspertlerdi tartıw múmkin.

Mápdar shaxslar da óz wájlerin dálillew ushın sırt el nızam húJjetlerin usınıwǵa haqılı. Eger barlıq ilajlar kórilgenine qaramastan, shet el huqıqı mazmunı anıqlanbasa, Ózbekstan Respublikası nızamshılıǵı qollanıladı. Eń áhmiyetli táreplerden biri bul "jámiyetlik tártip" (ordre public) qaǵıydası. Eger sırt el shańaraq huqıqı norması Ózbekstannıń jámiyetlik tártipine, etika principlerine yamasa insan huqıqlarına qayshı bolsa, ol qollanılmaydı.

Boljawlı mısal: Bir sırt el mámleket nızamshılıǵı kóp hayallılıqtı yamasa hayallardıń múlklik huqıqların keskin sheklewshi qaǵıydalardı nızamlı dep tán aladı. Usı mámleket puqaraları ortasındaǵı múlklik dawdı kórip atırǵan Ózbekstan sudı bul sırt el normasın qollawdan bas tartadı. Sebebi bul qaǵıydalar Ózbekstan Respublikasınıń jámiyetlik tártipine (hayallar hám erkekler teńligi principine) tolıq qayshı. Bunday jaǵdayda sud milliy nızamshılıqtı qollaydı.

- - Sırt el huqıqı mazmunı onıń rásmiy túsindiriliwi hám ámeliyatına qarap anıqlanadı (Shańaraq kodeksi, 238-statya).
- - Mazmundı anıqlawda Ádillik ministrligi hám ekspertler járdeminen paydalanıw múmkin.
- - Sırt el norması Ózbekstannıń jámiyetlik tártipine qayshı bolsa, ol qollanılmaydı.

> **IS PENEN BAYLANIS**
> Tárepler sırt el nızamınıń rásmiy emes internet awdarmasın usınsa, sud bunı jetkilikli tiykar dep qabıl etpeydi. Nızamnıń ámeldegi rásmiy teksti hám sud ámeliyatı ekspertler arqalı tastıyıqlanıwı kerek.

16.6 Sırt el sud sheshimlerin tán alıw hám balanıń qáwipsizligi

Xalıqaralıq shańaraqlıq dawlarda sırt el sud sheshimlerin (máselen, aliment óndiriw, balanıń jasaw ornın belgilew) Ózbekstanda tán alıw hám orınlaw quramalı process bolıp tabıladı. Bul tiykarınan mámleketler ortasındaǵı huqıqıy járdem haqqındaǵı eki yamasa kóp tárepleme xalıqaralıq shártnamalar tiykarında ámelge asırıladı. Eger bunday shártnama bolmasa, xalıqaralıq huqıqtıń ózara qarım-qatnas (retorsiya) principi qollanılıwı múmkin.

Biraq, qanday xalıqaralıq shártnama bolıwına qaramastan, balanıń qáwipsizligi hám máplerin zudlıq penen qorǵaw zárúrligi júzege kelgende, Ózbekstan mámleket organları sırt el sud sheshimin kútpesten yamasa onı avtomat túrde orınlamastan, milliy nızamshılıq tiykarında tezkor ilajlar kóredi. Ásirese, shańaraqlıq zorlıq-zombılıq qáwpi bolǵanda, balanı qorǵaw xalıqaralıq minnetlemelerden ústin turadı.

Boljawlı mısal: Sırt el mámleket sudı balanı ata qaramawına beriw haqqında sheshim shıǵarǵan. Ata bul sheshimdi Ózbekstanda orınlawdı talap etedi. Biraq, Ózbekstan qáwenderlik hám qamqorlıq organları ata tárepinen balaǵa salıstırǵanda shańaraqlıq zorlıq-zombılıq qáwpi bar ekenligin anıqladı. Bunday jaǵdayda Ózbekstan sudı sırt el sud sheshimin orınlawdı biykarlaydı hám balanıń qáwipsizligin támiyinlew, onıń máplerin ústin qoyıw maqsetinde Ózbekstan nızamshılıǵı sheńberinde balanı qorǵaw ilajların kóredi.

- - Sırt el sud sheshimleri xalıqaralıq shártnamalar yamasa ózara qarım-qatnas principi tiykarında tán alınadı.
- - Balanıń ómiri hám densawlıǵına qáwip tuwılǵanda, mámleket zudlıq penen milliy qorǵaw ilajların kóredi.
- - Shańaraqlıq zorlıq-zombılıqtan qorǵaw sırt el sheshimlerin avtomat túrde orınlawdan ústin turadı.

TIYKARǴI PIKIR

Xalıqaralıq shańaraq huqıqında "balanıń eń ústin mápleri" principi hár qanday sırt el sud sheshimi yamasa kollizion normadan joqarı turadı. Balanıń qáwipsizligi hár dayım birinshi orında.

TIYKARǴI JUWMAQLAR

1. Ózbekstanda turaqlı jasawshı shet ellikler shańaraqlıq qatnasıqlarda milliy puqaralar menen teń huqıqlı.
2. Sırt elde dúzilgen neke Ózbekstanda tán alınıwı ushın Shańaraq kodeksiniń 16-statyasındaǵı tosqınlıqlar bolmawı shárt.
3. Ózbekstan aymaǵında nekeden ajırasıw processleri hár dayım Ózbekstan nızamshılıǵı (lex fori) tiykarında alıp barıladı.
4. Xalıqaralıq perzentlikke alıwda balanıń mápleri hám huqıqları buzılmawı qatań kepilleniwi kerek.
5. Sırt elde jasawshı Ózbekstan balasın shet ellik asırap alıwı ushın Sociallıq qorǵaw milliy agentliginiń ruxsatı talap etiledi.
6. Sırt el shańaraq huqıqı normaları Ózbekstannıń jámiyetlik tártipine (ordre public) qayshı bolsa, qollanılmaydı.
7. Balanıń qáwipsizligin támiyinlew hám shańaraqlıq zorlıq-zombılıqtan qorǵaw sırt el sud sheshimlerin orınlawdan ústin turadı.

Qısqasha juwmaq

Bul sabaqta biz xalıqaralıq shańaraqlıq qatnasıqlardı tártipke salıwdıń huqıqıy tiykarların kórip shıqtıq. Shet el elementi qatnasındaǵı shańaraqlıq qatnasıqlar quramalı bolıp, qaysı mámleket nızamshılıǵı qollanılıwın anıqlawdı (kollizion normalardı) talap etedi. Ózbekstan Respublikası Shańaraq kodeksine muwapıq, mámleketimizde jasawshı shet ellikler shańaraqlıq huqıqlarda teńlikke iye. Sırt elde dúzilgen nekeler tán alınıwı ushın jergilikli nızamlarǵa hám Ózbekstannıń nekege tosqınlıq etiwshi qaǵıydalarına ámel etiliwi shárt. Nekeden ajırasıw máselelerinde Ózbekstan qatań túrde óz milliy nızamshılıǵın (lex fori) qollaydı. Xalıqaralıq perzentlikke alıw processleri bolsa balanıń eń ústin máplerin qorǵaw, mámleket organları razılıǵın alıw sıyaqlı qatań tártiplerge tiykarlanadı. Sonday-aq, sudlar sırt el huqıqın qollawda onıń mazmunın rásmiy túsindiriwlerge súyenip anıqlaydı hám eger ol Ózbekstannıń jámiyetlik tártipine qayshı kelse, onı qollawdı biykarlaydı. Eń áhmiyetlisi, hár qanday xalıqaralıq daw yamasa sırt el sud sheshimin tán alıwda balanıń qáwipsizligi hám zorlıq-zombılıqtan qorǵalıwı mámlekettiń birinshi náwbettegi wazıypası bolıp qaladı.

TIYKARǴI PRINCIPLER

1. Milliy rejim principi: shet elliklerdiń shańaraqlıq qatnasıqlardaǵı teńligi.
2. Lex fori (sudlaw mámleketi nızamı) principiniń nekeden ajırasıwda qollanılıwı.
3. Sırt el nekelerin tán alıwda Shańaraq kodeksiniń 16-statyasına ámel etiw minnetlemesi.
4. Xalıqaralıq perzentlikke alıwda balanıń eń ústin máplerin támiyinlew.

5. Jámiyetlik tártip (ordre public) qağıydası: milliy etika hám huqıqqa qayshı sırt el normaların biykarlaw.
6. Balanı zudlıq penen qorǵawdıń xalıqaralıq proceduralardan ústinliği.

TIYKARǴI TERMINLER

Shet el elementi · Kollizion norma · Lex fori · Lex domicilii · Lex nationalis · Konsullıq nekesi · Aqsaq neke (limping marriage) · Jámiyetlik tártip (ordre public) · Retorsiya · Apostil

IMTIXANǴA TAYARLIQ

- Shet el elementi shańaraqlıq qatnasıqlarda qanday kórinislerde payda boladı?
- Ózbekstan puqarasınıń sırt elde dúzgen nekesi Ózbekstanda qanday shártler tiykarında tán alınadı?
- Ózbekstan aymağında shet ellikler ortasındağı nekeden ajırasıw qaysı mámleket nızamı tiykarında ámelge asırıladı?
- Sırt ellikler tárepinen Ózbekstan puqarası bolǵan balanı perzentlikke alıwdıń tiykarǵı shártleri nelerden ibarat?
- Sud sırt el shańaraq huqıqı normalarınıń mazmunın qanday anıqlaydı hám qashan onı qollawdı biykarlaydı?
- Sırt el sud sheshimin tán alıwda balanıń qáwipsizligi qáwip astında qalsa, qanday jol tutıladı?

Kazuslar (IRAC)

1-kazus · Shet elde dúzilgen neke hám nekege tosqınlıq etiwshi jaǵday

FAKTLER

Ózbekstan puqarası Murod shet mámleket puqarası Anna menen sol mámleket nızamshılığına muwapıq neke dúzdi. Ózbekstanǵa qaytqash, olar neke gúwalığın usınıp, shańaraqlıq jaǵdayın tiyisli málimleme sistemalarında sáwlelendiriwdi soradı. Tekseriwde Murodtıń Ózbekstanda aldın dúzgen nekesi shet eldegi neke waqtında ele tamamlanbağanı málim boldı. Anna bul jaǵdaydı bilmegenin, neke dúzilgen mámlekette berilgen gúwalıq jetkilikli ekenin bildirdi. FHDYO xızmetkeri bolsa barlıq shet el nekeleri Ózbekstanda qayta dúziliwi shárt ekenin aytti.

MÁSELE

Ózbekstan puqarasınıń shet elde dúzgen nekesin tán alıwda shet el mámleket nızamshılığı hám Ózbekstan Respublikası Shańaraq kodeksindegi nekege tosqınlıq etiwshi jaǵdaylardıń óz-ara qatnası hámde FHDYO organınıń talapları nızamlılığın anıqlaw.

NORMA

Ózbekstan Respublikası Shańaraq kodeksiniń 235-statyasına kóre, Ózbekstan Respublikasınan tısqarıda, basqa mámleket aymağında sol mámlekettiń nızamshılığına ámel etilgen halda Ózbekstan Respublikası puqaraları menen shet el puqaraları arasında dúzilgen nekeler, eger usı Kodekstiń 16-statyasında názerde

tutılǵan neke dúziwge tosqınlıq etetuǵın jaǵdaylar bolmasa, Ózbekstan Respublikasında haqıyqıy dep tán alınadı. Shańaraq kodeksiniń 16-statyasında keminde birewi dizimge alınǵan basqa nekede turǵan shaxslar arasında neke dúziwge jol qoyılmawı qatań belgilengen. FHDYO organlarında shet el mámleket organında dúzilgen nekeler ekinshi mártebe dizimge alınbaydı, bálki bul statya talapları tiykarında tiyisli tártipte tán alınadı hám itibarǵa alınadı.

ANALIZ

1) Shet elde dúzilgen nekeni Ózbekstanda tán alıwda eki tárepleme talap bar. Birinshiden, neke dúzilgen orın nızamshılıǵına, yaǵnıy onıń forması hám tártibine tolıq ámel etilgen bolıwı kerek. Ekinshiden, nekeleniwshilerden biri Ózbekstan puqarası bolǵanlıǵı sebepli, Shańaraq kodeksiniń 16-statyasında belgilengen tosqınlıq etiwshi jaǵdaylar joq ekenligi álbette tekseriledi. Bul eki talap qatań qatnasta bolıp, biri ekinshisin biykarlamaydı.

2) Shet el neke gúwalıǵın rásmiylestiriw, mámleketlik tilge awdarma etiw hám onıń haqıyqıylıǵın tastıyıqlaw húJjettiń tek ǵana formal hám processual haqıyqıylıǵın bildiredi. Biraq húJjettiń durıs rásmiylestirilgeni nekeniń materiallıq haqıyqıylıǵın, yaǵnıy nızamlı tosqınlıqlar joq ekenligin avtomat túrde tastıyıqlamaydı. Materiallıq haqıyqıylıq tikkeley shaxstıń huqıqıy jaǵdayı hám milliy nızamshılıq talaplarına sáykesligine baylanıslı. FHDYO xızmetkeriniń barlıq shet el nekeleri qayta dúziliwi shárt ekenligi haqqındaǵı wájleri tiykarsız, sebebi shet elde nızamlı dúzilgen neke qayta dúzilmeydi.

3) Annanıń insaplılıǵı hám jaǵdaydı bilmegenligi Murodtıń aldıńǵı nekesi bar ekenligi sebepli júzege kelgen nızambuzıwshılıqtı huqıqıy jaqtan saplastırmaydı. Shańaraq kodeksiniń 16-statyası qatań imperativ norma bolıp, aldıńǵı nızamlı neke biykarlanbaǵansha keyingi neke hesh qanday jaǵdayda Ózbekstanda tán alınbaydı. Mápdar shaxslar, atap aytqanda, Murodtıń birinshi turmıs joldası bul nekeni haqıyqıy emes dep tabıwdı talap etiwge tolıq haqılı esaplanadı.

JUWMAQ

Murod hám Anna arasında shet elde dúzilgen neke Ózbekstan Respublikasında haqıyqıy dep tán alınbaydı, sebebi Murodtıń aldıńǵı nızamlı nekesi biykarlanbaǵan (Shańaraq kodeksi, 16-statya). Geyde FHDYO xızmetkeriniń shet el nekesin qayta dúziw haqqındaǵı talabı naduris bolsa da, nızamlı tosqınlıq bar ekenligi sebepli bul jaǵdayda neke bári-bir tán alınıwı múmkin emes.

TALQILAW USHIN SORAWLAR

1. Shet elde dúzilgen nekeni Ózbekstanda tán alıwda neke dúzilgen orın nızamı hám Ózbekstan nızamshılıǵındaǵı tosqınlıqlar qanday qatnasta tekseriledi?
2. Shet el neke gúwalıǵın rásmiylestiriw, awdarma etiw hám onıń haqıyqıylıǵın tastıyıqlaw talapları nekeniń materiallıq haqıyqıylıǵınan qanday parıqlanadı?
3. Annanıń insaplılıǵı, Murodtıń aldıńǵı nekesi hám mápdar shaxslardıń talapları qaysı huqıqıy tártipte bahalanıwı tiyis?

Ózbekstan Respublikasınıń Shańaraq kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

2-kazus · Túrli mámleketlerdegi sud qararları hám balanıń mápi

FAKTLER

Ózbekstan puqarası Zebo hám shet mámleket puqarası Andreydiń on jaslı perzenti bir neshe jıl shet elde jasaǵan. Shet el sudı nekeni biykarlap, balanıń anası menen jasawı hám ata menen belgilengen tártipte ushırasıwı haqqında qarar shıǵarǵan. Keyin Zebo bala menen Ózbekstanǵa kelip, qaytpaytuǵının bildirdi. Andrey shet el qararın Ózbekstanda tán alıw hám orınlawdı soradı. Zebo bolsa ózi sud kórip shıǵıwınan tiyisli túrde xabardar etilmegenin, qarar balanıń házirgi qáwipsizligi hám den-sawlıǵına baylanıslı jańa jaǵdaylardı esapqa almaytuǵının aytti. Andrey shet el qararı tiykarında balanı dárhal ózine beriwdi talap etti.

MÁSELE

Shet el sudınıń balanıń jasaw ornı haqqındaǵı qararın Ózbekstanda tán alıw hám orınlawda processual kepillikler, balanıń qáwipsizligi hámde ata-ananıń huqıqları arasındaǵı teń salmaqlılıqtı támiyinlew máseleleri.

NORMA

Ózbekstan Respublikası Shańaraq kodeksiniń 236-statyasına tiykar, Ózbekstan Respublikası aymaǵınan tısqarıda tiyisli shet el mámleketiniń nızamshılıǵına ámel etilgen halda ámelge asırılǵan nekeden ajıratıw Ózbekstanda haqıyqıy dep tán alınadı. Biraq, shet el sud qararların tán alıw hám orınlaw tiyisli xalıqara shártnamalar hám milliy processual nızamshılıq tiykarında ámelge asırıladı. Bala huqıqları haqqındaǵı konvenciyanıń 3-statyasına kóre, balalarǵa baylanıslı barlıq háreketlerde balanıń mápleri ústem áhmiyetke iye boladı. Sonday-aq, shet el shańaraq huqıqın qollanıw Ózbekstan Respublikasınıń ǵalaba tártibine qayshı bolsa, ol qollanılmaydı (Shańaraq kodeksi, 238-statya).

ANALIZ

1) Shet el sud qararın tán alıw hám orınlawda, eń dáslep, Ózbekstan hám qarar shıǵarǵan mámleket arasında huqıqıy járdem haqqındaǵı xalıqara shártnama bar ekenligi tekseriledi. Processual nızamshılıqqa kóre, iste qatnasıwshı shaxs (Zebo) sud májilisi waqtı hám ornı haqqında tiyisli túrde xabardar etilmegen bolsa, bul shet el qararın tán alıwdı biykarlaw ushın tiykar bolıwı múmkin. Kepilliklengen huqıqıy qorǵaw huqıqı támiyinleniwi shárt.

2) Balanıń ana menen jasawı belgilengen shet el qararı atanıń balanı tikkeley ózine dárhal alıp beriw talabın avtomat túrde tiykarlamaydı. Qararda tek ǵana ushırasıw tártibi belgilengen bolsa, atanıń talabı qarar mazmunınan shetke shıǵadı. Bunnan tısqarı, balanı májbúriy alıp beriw bala máplerine hám qáwipsizligine saldamlı zıyan jetkiziwi múmkin.

3) Shet el qararın tán alıw máseleleri ótmishtegi yuridikalıq faktti, yaǵnıy ajırasıw hám sol waqıttaǵı jaǵdaydı tastıyıqlawǵa qaratılǵan. Biraq balanıń jasaw ornı yamasa ushırasıw tártibin ózgertiw talabı balanıń házirgi qáwipsizligi, den-sawlıǵı hám jańa jasaw shárayatları sıyaqlı pútkilley jańa jaǵdaylarǵa tiykarlanadı. Eger balanıń Ózbekstandaǵı qáwipsizligi hám mápleri ózgeriwdi talap etse, milliy sudlar Bala

huqıqları haqqındağı konvenciyağa muwapıq balanıń eń ústem máplerinen kelip shıǵıp, jańa jaǵdaylar boyınsha ǵárezsiz qarar qabıl etiwi múmkin.

JUWMAQ

Andreydiń shet el sud qararı tiykarında balanı dárhal ózine alıp beriw talabı qanaatlandırılmaydı. Shet el qararın tán alıwda Zebonıń xabardar etilgenligi tekseriliwi shárt. Balanıń Ózbekstandağı qáwipsizligi hám den-sawlıǵına baylanıslı jańa jaǵdaylar anıqlansa, sud bala máplerініń ústemligi principi tiykarında másekeni qayta kórip shıǵıwǵa haqılı.

TALQILAW USHIN SORAWLAR

1. Shet el sud qararın tán alıw hám orınlawda tiyisli xalıqara shártnama, processual nızamshılıq hám táreptiń xabardar etilgenligi qanday tekseriledi?
2. Balanıń ana menen jasawı belgilengen qarar atanıń balanı tikkeley ózine alıp beriw talabın avtomat tiykarlay ma?
3. Shet el qararın tán alıw máseleleri menen balanıń jasaw ornı yamasa ushırasıw tártibin jańa jaǵdaylar tiykarında ózgertiw talabı qanday parıqlanadı?

Ózbekstan Respublikasınıń Shańaraq kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

Bala huqıqları haqqındağı konvenciya (BMT, 20.11.1989) — https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child

3-kazus · Shet el puqaraları tárepinen Ózbekstan puqarası bolǵan balanı perzentlikke alıw

FAKTLER

Shet el puqaraları bolǵan Jon hám Mariya Ózbekstan puqarası bolǵan 5 jaslı jetim bala Alidi perzentlikke alıw maqsetinde sudqa múrájat etti. Olar óz mámleketlerinde perzentlikke alıw huqıqına iye ekenliklerin tastıyıqlawshı húJjetlerdi usındı. Biraq, Ózbekstan Respublikası Prezidenti janındağı Sociallıq qorǵaw milliy agentliginiń perzentlikke alıw haqqındağı ruxsatı alınbağan edi. Sonday-aq, olardıń mámleketi nızamshılığında perzentlikke alınǵan balanıń puqaralığı avtomat túrde biykarlanıwı hám balanıń Ózbekstan menen baylanısları tolıq úziliwi názerde tutılǵan. Qáwenderlik hám qamqorlıq organı bul jaǵday balanıń keleshektegi huqıqlarına unamsız tásir etiwi múmkinligin bildirdi.

MÁSELE

Shet el puqaraları tárepinen Ózbekstan puqarası bolǵan balanı perzentlikke alıwda milliy nızamshılıq talaplarına ámel etiw hám balanıń huqıqları buzılıwınıń aldın alıw máseleleri.

NORMA

Shańaraq kodeksiniń 237-statyasına kóre, Ózbekstan Respublikası aymaǵında shet el puqaraları tárepinen Ózbekstan puqarası bolǵan balanı perzentlikke alıwda usı Kodekstiń 151–167-statyaları talaplarına ámel etiliwi tiyis. Sonday-aq, Ózbekstan Respublikası puqarası bolǵan balanı perzentlikke alıw Sociallıq qorǵaw milliy agentliginiń ruxsatı alınǵan bolsa ǵana haqıyqıy dep tán alınadı. Eger perzentlikke

alıw nátiyjesinde perzentlikke alınǵan balanıń Ózbekstan Respublikasınıń nızamshılıǵı hám xalıqara shártnamaları menen belgilengen huqıqları buzılatuǵın bolsa, perzentlikke alıwshınıń qaysı puqaralıqqa tiyisli ekenligine qaramastan, perzentlikke alıw múmkin emes.

ANALIZ

1) Shet el puqaraları Ózbekstan puqarası bolǵan balanı perzentlikke alıwında Shańaraq kodeksiniń ulıwma talapları menen bir qatarda, balanıń nızamlı wákili hám tiyisli wákillikli organlardıń razılıǵı talap etiledi. Bul processte balanıń mápleri eń ústem orında turadı (Bala huqıqları haqqındaǵı konvenciya, 21-statya). Shet ellik shaxslardıń jeke nızamı Ózbekstan nızamshılıǵı talapların shetlep ótiwge tiykar bola almaydı.

2) Shańaraq kodeksiniń 237-statyasına muwapıq, Ózbekstan Respublikası Prezidenti janındaǵı Sociallıq qorǵaw milliy agentliginiń perzentlikke alıw haqqındaǵı ruxsatı usı qatnasıqlardıń nızamlılıǵın támiyinlewde áhmiyetli orın tutadı. Bul ruxsatnama alınbaǵan bolsa, perzentlikke alıw processi nızamlı túrde ámelge asırılmaydı.

3) Jon hám Mariyanıń mámleketi nızamshılıǵına kóre balanıń Ózbekstan puqaralıǵı avtomat biykarlanıwı hám huqıqları shekleniwi qáwpi bar. Shańaraq kodeksiniń 237-statyası 3-bólimine tiykar, eger perzentlikke alıw nátiyjesinde balanıń nızamshılıq penen belgilengen huqıqları buzılatuǵın bolsa, perzentlikke alıwǵa pútkilley jol qoyılmaydı. Sud bul jaǵdayda balanıń keleshektegi huqıqıy kepilliklerin qorǵawı shárt.

JUWMAQ

Jon hám Mariyanıń Alidi perzentlikke alıw haqqındaǵı arızası qanaatlandırılmaydı. Bunǵa Sociallıq qorǵaw milliy agentliginiń ruxsatı joqlıǵı hámde perzentlikke alıw nátiyjesinde balanıń Ózbekstan nızamshılıǵında belgilengen huqıqları buzılıwı qáwpi bar ekenligi tiykar boladı.

TALQILAW USHIN SORAWLAR

1. Shet el puqaraları tárepinen Ózbekstan puqarası bolǵan balanı perzentlikke alıwda qanday arnawlı talaplar bar?
2. Sociallıq qorǵaw milliy agentliginiń ruxsatı qanday áhmiyetke iye?
3. Perzentlikke alıw nátiyjesinde balanıń huqıqları buzılıwı qáwpi bar bolsa, sud qanday qarar qabıl etiwi kerek?

Ózbekstan Respublikasınıń Shańaraq kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

Bala huqıqları haqqındaǵı konvenciya (BMT, 20.11.1989) — https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child

Test

JUWAP TAŃLANATUǴIN SORAWLAR

1. Xalıqara shańaraqlıq qatnasıqtıń belgisi qaysı?

- A. Shańaraq aǵzalarınıń túrli kásipte islewi
- B. Er-xatınnıń túrli familiyalarda qalıwı
- C. Qatnasıqta shet el elementiniń bar ekenligi
- D. Er-xatınnıń túrli rayonlarda jasawı

> **DURIS: C**
> Xalıqara shańaraqlıq qatnasıqlardıń tiykarǵı belgisi bul qatnasıqta shet el elementiniń bar ekenligi. Shet el elementi subyekt quramında (máselen, er yamasa xatın shet el puqarası bolıwı), múliktiń shet elde jaylasqanlıǵı yamasa yuridikalıq fakttiń shet elde júz beriwi menen ańlatıladı. Basqa variantlar ápiwayı turmıslıq jaǵdaylar bolıp, xalıqara huqıqıy qásiyetke iye emes (Shańaraq kodeksi, 234-statya).

2. Kollizion norma qanday wazıypanı atqaradı?

- A. Qatnasıqqa qaysı mámleket huqıqı qollanılıwın belgilaydi
- B. Hár dayım tartıstıń tayın sheshimin belgilaydi
- C. Tek mámleketlik bajın esaplaydı
- D. Tek húJjet awdarmasın tastıyıqlaydı

> **DURIS: A**
> Kollizion norma shet el elementi qatnasıwındaǵı shańaraqlıq qatnasıqlarǵa qaysı mámleket nızamshılıǵı qollanılıwın kórsetip beredi. Ol tartıstıń tayın sheshimin bermeydi, tek ǵana milliy yamasa shet el huqıqın tańlaw máselesin sheshedi. Mámleketlik bajı yamasa awdarma máseleleri sıyaqlı jaǵdaylar tek processual háreketler esaplanadı (Shańaraq kodeksi, 238-statya).

3. Ózbekstan aymaǵında Ózbekstan puqarası menen shet el puqarası arasında neke dúziwdiń forması hám tártibi qaysı nızamshılıq penen belgilenedi?

- A. Tek shet el puqarası tańlaǵan nızamshılıq penen
- B. Tek neke máresimi ótkeriletuǵın restoran qaǵıydaları menen
- C. Tek táreplerdiń awızeki kelisimi menen
- D. Ózbekstan nızamshılıǵı menen

DURIS: D

Ózbekstan aymaǵında dúzilip atırǵan neke, onıń tárepleri quramında shet el puqarası bar ekenligine qaramastan, Ózbekstan nızamshılıǵı menen belgilenedi. Yaǵnıy, nekeni dizimge alıw tek FHDYO organları wákilligine kiredi. Táreplerdiń awızeki kelisimi yamasa restoran qaǵıydaları huqıqıy áhmiyetke iye emes (Shańaraq kodeksi, 236-statya).

4. Shet elde dúzilgen nekeni Ózbekstanda tán alıwda qaysı jaǵdaylar tekseriledi?

- A. Tek toyda qatnasqanlar sanı
- B. Tiyisli nızamshılıq talaplarına ámel etilgenligi hám tán alıwǵa tosqınlıq etiwshi jaǵdaylar
- C. Tek neke gúwalıǵınıń reńi
- D. Tek táreplerdiń ulıwma familiyası

DURIS: B

Ózbekstannan tısqarıda dúzilgen nekeler sol mámleket nızamshılıǵına ámel etilgen bolsa hám Shańaraq kodeksiniń 16-statyasında kórsetilgen neke dúziwge tosqınlıq etetuǵın jaǵdaylar bolmasa, Ózbekstanda haqıyqıy dep tán alınadı. Toy qatnasıwshıları sanı yamasa familiya sıyaqlı jaǵdaylar huqıqıy áhmiyetke iye emes (Shańaraq kodeksi, 235-statya).

5. Shet el hújjetine apostil qoyılǵanlıǵı neni ańlatpaydı?

- A. Hújjetten xalıqara aylanısta paydalanıwǵa baylanıslı rásmiy talap orınlanǵanlıǵın
- B. Hújjetdegi qoltanbanıń haqıyqıylıǵına baylanıslı tastıyıq bar ekenligin
- C. Hújjet mazmunındaǵı barlıq jaǵdaylar materiallıq huqıq kózqarasınan nızamlı dep tabılǵanlıǵın
- D. Qol qoyǵan shaxstıń statusına baylanıslı tastıyıq bar ekenligin

DURIS: C

Apostil hújjetdegi qoltanbanıń haqıyqıylıǵın hám qol qoyǵan shaxstıń statusın tastıyıqlaydı, yaǵnıy xalıqara aylanısta paydalanıw ushın rásmiy talap orınlanǵanın bildiredi. Biraq ol hújjet mazmunınıń materiallıq huqıq kózqarasınan nızamlılıǵın yamasa Ózbekstan ǵalaba tártibine sáykesligin avtomat tastıyıqlamaydı (Shańaraq kodeksi, 238-statya).

6. Xalıqara shártnama shet el rásmiy hújjetlerin arnawlı tastıyıqlawdan azat etse, qanday jol tutıladı?

- A. Shártnamada belgilengen azat etiw qaǵıydası qollanıladı
- B. Bári-bir hár qanday jaǵdayda konsullik legalizaciyası talap etiledi
- C. Hújjet avtomat haqıyqıy emes esaplanadı
- D. Tek notarius qálewine qaray qarar etiledi

DURIS: A

Eger Ózbekstan Respublikasınıń xalıqara shártnamasında basqasha qaǵıydalar belgilengen bolsa, xalıqara shártnama qaǵıydaları qollanıladı. Sonıń ushın, shártnama hújjetlerdi legalizaciyalaw yamasa

apostilden azat etse, bul qaǵıyda tikkeley ámel etedi. Notarius qálewine qaray is kóriw yamasa húǰjetti avtomat biykarlaw nızamǵa qayshı (Shańaraq kodeksi, 9-statya).

7. Shet el sudınıń shańaraqlıq is boyınsha qararı Ózbekstanda qanday bahalanadı?

- A. Hár qanday jaǵdayda hesh qanday tekseriwsiz orınlanadı
- B. Hár qanday jaǵdayda biykarlanadı
- C. Tek máhálle razılıǵı menen tán alınadı
- D. Nızamshılıq hám tiyisli xalıqara shártnamalardağı tán alıw hám orınlaw qaǵıydaları tiykarında

DURIS: D
Shet el sudlarınıń shańaraqlıq isleri boyınsha qararları Ózbekstanda nızamshılıq hám tiyisli xalıqara shártnamalarda belgilengen tán alıw hám orınlaw qaǵıydaları tiykarında bahalanadı. Olar hesh qanday tekseriwsiz avtomat orınlanbaydı yamasa tiykarsız biykarlanbaydı. Máhálle razılıǵı bolsa bul processke ulıwma baylanıslı emes (Shańaraq kodeksi, 236-statya).

8. Shet el sud isinde táreptiń tiyisli túrde xabardar etilmegenligi qanday áhmiyetke iye bolıwı múmkin?

- A. Tek awdarma bahasyna tásir etedi
- B. Qarardı tán alıw yamasa orınlawdı biykarlaw tiykarların bahalawda áhmiyetli bolıwı múmkin
- C. Hesh qanday processual áhmiyetke iye emes
- D. Nekeni avtomat haqıyqıy emes etedi

DURIS: B
Shet el sud qararların tán alıwda processual kepilliklerge, atap aytqanda, táreplerdiń tiyisli túrde xabardar etilgenligine itibar qaratıladı. Eger tárep xabardar etilmegen bolsa, bul qarardı tán alıw yamasa orınlawdı biykarlaw ushın saldamlı tiykar bolıwı múmkin. Bul jaǵday nekeni avtomat biykarlamaydı (Shańaraq kodeksi, 236-statya).

9. Shet el huqıqınıń qollanılıwı ǵalaba tártip haqqındağı tısqarı jaǵday kózqarasınan qanday bahalanadı?

- A. Hár qanday shet el huqıqı avtomat biykarlanadı
- B. Shet el huqıqı hár dayım sheklewsiz qollanıladı
- C. Onı qollanıw aqıbetleriniń Ózbekstan huqıq-tártibi tiykarlarına muwapıqlıǵı tekseriledi
- D. Tek táreplerdiń milleti tekseriledi

DURIS: C
Shet el huqıqı normaları Ózbekstan Respublikasınıń ǵalaba tártibine (ordre public) qayshı bolǵan jaǵdaylarda qollanılmaydı. Bunda shet el huqıqın qollanıw aqıbetleri mámleketimizdiń huqıq-tártip tiykarlarına qanshelli muwapıqlıǵı tekseriledi. Qayshı kelgen jaǵdayda onıń ornına milliy nızamshılıq qollanıladı (Shańaraq kodeksi, 238-statya).

10. Xalıqara shańaraqlıq tartısta balanıń máplerin bahalawǵa baylanıslı durıs jantasıw qaysı?

- A. Balanıń huqıqları, qáwipsizligi, pikiri hám eń ústem mápleri esapqa alınadı

• B. Tek shet el puqarası bolǵan ata-ananıń qálewi itibarǵa alınadı

• C. Tek Ózbekstan puqarası bolǵan ata-ananıń talabı qanaatlandırıladı

• D. Balanıń pikiri shet el elementi bar ekenligi sebepli tıńlanbaydı

DURIS: A

Xalıqara shańaraqlıq tartıslarda, atap aytqanda perzentlikke alıwda, bala máplerińiń ústemligi támiyinleniwi shárt. Balanıń huqıqları, qáwipsizligi, pikiri hám eń ústem mápleri hár dayım birinshi orında turadı. Ata-ananıń puqaralıǵı yamasa qálewleri balanıń máplerinen ústem qoyılıwı múmkin emes (Bala huqıqları haqqındaǵı konvenciya, 3-statya; Shańaraq kodeksi, 237-statya).

11. Ózbekstan puqarası Rustam Rossiyada islep júrgeninde, ol jerdegi FHDYO organında Rossiya puqarası menen neke dúzdi. Biraq, Rustamnıń Ózbekstanda nızamlı biykarlanbaǵan aldıńǵı nekesi bar edi. Bul neke Ózbekstanda tán alına ma?

• A. Awq, sebebi neke Rossiya nızamshılıǵına muwapıq dúzilgen.

• B. Yaq, sebebi Ózbekstan nızamshılıǵına kóre kóp xatınlılıqqa jol qoyılmaydı hám bul neke dúziwge tosqınlıq etiwshi jaǵday bolıp tabıladı.

• C. Awq, eger Rustamnıń birinshi xatını razı bolsa.

• D. Yaq, sebebi shet elde dúzilgen barlıq nekeler Ózbekstanda haqıyqıy emes.

DURIS: B

Ózbekstan Respublikasınan tısqarıda dúzilgen nekeler, eger Shańaraq kodeksiniń 16-statyasında kórsetilgen neke dúziwge tosqınlıq etetuǵın jaǵdaylar (máselen, basqa dizimge alınǵan nekede turıw) bolmasa, Ózbekstanda haqıyqıy dep tán alınadı. Rustamnıń aldıńǵı nekesi biykarlanbaǵanı sebepli, jańa neke tán alınbaydı (Shańaraq kodeksi, 235-statya).

12. AQSh puqarası bolǵan er-xatın Ózbekstan puqarası bolǵan jetim balanı perzentlikke almaqshı. Olar tek AQSh nızamlarına ámel etiwleri jetkilikli me?

• A. Awq, sebebi olar AQSh puqaraları.

• B. Yaq, olar Ózbekstan Respublikası nızamshılıǵı talaplarına ámel etiwleri hám tiyisli ruxsatlardı alıwları shárt.

• C. Awq, eger bala óz qálewi menen razı bolsa.

• D. Yaq, shet el puqaralarına Ózbekstan puqarasın perzentlikke alıw ulıwma qadaǵan etilgen.

DURIS: B

Ózbekstan aymaǵında shet el puqaraları tárepinen Ózbekstan puqarası bolǵan balanı perzentlikke alıwda Shańaraq kodeksiniń 151–167-statyaları talaplarına ámel etiliwi shárt. Sonday-aq, bala máplerińiń ústemligi támiyinlenip, sud qadaǵalawı astında ámelge asırıladı (Shańaraq kodeksi, 237-statya).

13. Ózbekstan sudı shet el puqaraları arasındaǵı shańaraqlıq tartıstı kórip shıǵıwda shet el shańaraq huqıqı normaların qollanıwı kerek. Sudya usı normalardıń mazmunın qanday anıqlaydı?

• A. Tek táreplerdiń awızeki túsindiriwlerine tayanadı.

• B. Shet el huqıqın qollanıwdan dárhal waz keship, Ózbekstan nızamların qollanadı.
• C. Ádillik ministrligine múrájat etiwi, ekspertlerdi tartıwı hám rásmiy túsindirmelerge tayanıwı múmkin.
• D. Internetdegi rásmiy emes awdarmalardan paydalanıp, óz qálewine kóre sheshedi.

DURIS: C
Sud shet el shańaraq huqıqı normaların qollanıwda olardıń mazmunın rásmiy túsindiriliwine muwapıq anıqlaydı. Bunıń ushın Ádillik ministrligine, basqa wákillikli organlarǵa múrájat etiwi yamasa ekspertlerdi tartıwı múmkin. Eger barlıq ilajlarǵa qaramastan mazmunı anıqlanbasa, Ózbekstan nızamshılığı qollanıladı (Shańaraq kodeksi, 238-statya).

14. Ózbekstan puqarası bolǵan Malika hám onıń turmıs joldası (Ózbekstan puqarası) Qubla Koreyada turaqlı jasaydı. Olar sol jerdegi sud arqalı nekeden ajırasqan. Bul ajırasıw Ózbekstanda qanday tán alınadı?

• A. Hesh qashan tán alınbaydı, olar tek Ózbekstanǵa kelip ajırasıwları shárt.
• B. Eger Qubla Koreya nızamshılığına ámel etilgen bolsa, Ózbekstanda haqıyqıy dep tán alınadı.
• C. Tek Ózbekstan elshixanasında qayta ajırasqanda ǵana tán alınadı.
• D. Tek perzentleri bolmasa tán alınadı.

DURIS: B
Ózbekstan Respublikası aymaǵınan tısqarıda Ózbekstan puqaraları arasındaǵı nekeden ajıratıw tiyisli shet el mámleketiniń nızamshılığına ámel etilgen halda ámelge asırılǵan bolsa, Ózbekstanda haqıyqıy dep tán alınadı. Bul óz-ara kelisim hám ıqtıyarıy razılıq principlerine de sáykes keledi (Shańaraq kodeksi, 236-statya).

ASHIQ SORAWLAR

15. Shet mámlekette nızamlı dizimge alınǵan neke Ózbekstan nızamshılığındaǵı nekege tosqınlıq etiwshi jaǵdayǵa qayshı bolsa, onı tán alıw máselesinde shet el nızamı, xalıqara shártnama hám milliy huqıq talapları qanday qatnasta qollanılıwı kerek?

ÚLGI JUWAP

Shet mámlekette nızamlı dizimge alınǵan nekeni Ózbekstanda tán alıwda shet el nızamı, xalıqara shártnama hám milliy huqıq talapları óz-ara qatań ierarxiya tiykarında qollanıladı. Shańaraq kodeksiniń 235-statyasına kóre, Ózbekstan puqaraları qatnasıwında shet elde dúzilgen nekeler sol mámleket nızamshılıǵına ámel etilgen halda dúzilgen bolsa da, Shańaraq kodeksiniń 16-statyasında názerde tutılǵan tosqınlıq etiwshi jaǵdaylar (máselen, kóp xatınlılıq, jaqın tuwısqanlıq, múnásibetke uqıpsızlıq) bolmawı shárt. Yaǵnıy, shet el nızamı tek nekeniń forması hám tártibin belgilaydi, biraq materiallıq shártler milliy huqıqımız penen sheklenedi. Eger xalıqara shártnamada basqasha qaǵıyda belgilengen bolsa, xalıqara shártnama qaǵıydaları ústemlik etedi. Biraq, xalıqara ámeliyatta ǵalaba tártip (ordre public) qaǵıydası bar. Shańaraq kodeksiniń 238-statyasına muwapıq, shet el huqıqın qollanıw Ózbekstan Respublikasınıń ǵalaba tártibine qayshı bolsa, ol ulıwma qollanılmaydı. Alternativ jantasıw retinde ayırım shet el mámleketleri (máselen, anglo-sakson sisteması) nekeni dúzilgen orın nızamı (lex loci celebrationis) boyınsha tolıq tán alıwın kórsetiw múmkin, biraq Ózbekstan huqıq sisteması puqaralardıń jeke nızamı (lex patriae) arqalı mámlekettiń etikalıq hám huqıqıy negizlerin qorǵawdı ústem dep biledi.

16. Shet el sudı balanıń jasaw ornın belgilgeninen keyin bala Ózbekstanǵa alıp kelinse hám onıń qáwipsizligine baylanıslı jańa jaǵdaylar anıqlansa, shet el qararın tán alıw hámde orınlaw menen balanı dárhal qorǵaw zárúrligi qanday sáykeslendiriledi?

ÚLGI JUWAP

Shet el sud qararın tán alıw hám orınlaw hámde balanı dárhal qorǵaw zárúrligi arasındaǵı sáykeslendiriw Bala huqıqları haqqındaǵı konvenciyanıń 3-statyasında belgilengen balanıń eń ústem mápleri principi tiykarında sheshiledi. Shańaraq kodeksiniń 236-statyası hám tiyisli processual normalarǵa kóre, shet el sud qararları Ózbekstanda xalıqara shártnamalar sheńberinde tán alınadı. Biraq, eger bala Ózbekstanǵa alıp kelingeninen soń onıń ómiri, den-sawlıǵı yamasa qáwipsizligine tikkeley qáwip salıwshı jańa jaǵdaylar (máselen, shańaraqlıq zorlıq qáwpi, qarawsız qaldırıw) anıqlansa, shet el qararın soqır-soqırana orınlaw múmkin emes. Milliy sudlar hám qáwenderlik organları dárhal balanı qorǵaw ilajların kóriwi shárt.
Bul jaǵdayda shet el qararın orınlaw toqtatıp turılıwı yamasa biykarlanıwı múmkin. Alternativ jantasıw retinde, xalıqara huqıqta balanı ádettegi jasaw ornına dárhal qaytarıw qaǵıydası bar ekenligin atap ótiw kerek. Biraq bul qaǵıyda da mutlaq emes: eger balanı qaytarıw onı fizikalıq yamasa ruwxıy qáwip astında qaldırsa, qaytarıw biykarlanadı. Ózbekstan huqıqtı qollanıw ámeliyatı balanıń qáwipsizligin támiyinlewdi hár qanday shet el yurisdikciyası talabınan ústem qoyadı.

17. Sud tárepinen shet el shańaraq huqıqı normalarınıń mazmunın anıqlaw imkánı bolmaǵan jaǵdayda qanday huqıqıy aqıbetler kelip shıǵadı hám bul jaǵday táreplerdiń huqıqlarına qanday tásir kórsetedi?

ÚLGI JUWAP

Shańaraq kodeksiniń 238-statyasına tiykar, sud yamasa FHDYO organları shet el shańaraq huqıqı normaların qollanıwda olardıń mazmunın tiyisli mámlekettegi rásmiy túsindiriliwi hám ámeliyatına muwapıq anıqlawı shárt. Bunıń ushın Ádillik ministrligine múrájat etiw, ekspertlerdi tartıw yamasa táreplerden húJjetler talap etiw sıyaqlı ilajlar kóriledi. Eger kórigen barlıq ilajlarǵa qaramastan, shet el huqıq normasınıń mazmunı anıqlanbasa, Ózbekstan Respublikasınıń nızamshılıǵı qollanıladı. Bul qaǵıyda lex fori (sudlaw mámleketi nızamı) principine tiykarlanadı hám huqıqıy boslıqtıń aldın aladı. Tárepler ushın bul jaǵday kútilmegen huqıqıy aqıbetlerdi keltirip shıǵarıwı múmkin, sebebi olar óz qatnasıqların shet

el huqıqına tayanıp rejelestirgen bolıwı múmkin. Alternativ jantasıw retinde bazı shet el mámleketleri ámeliyatında (máselen, AQSh yamasa Ullı Britaniyada) shet el huqıq mazmunı dálillenbese, dawa tuwrıdan-tuwrı biykarlanıwı múmkinligin kórsetiw múmkin. Biraq Ózbekstan nızamshılığı ádil sudlawdı támiyinlew hám táreplerdi huqıqsız qaldırmaw maqsetinde milliy huqıqtı qollanıw arqalı máseleni mazmunan sheshiwdi kepillikledi.

Glossariy

SHET EL ELEMENTI
Shańaraq huqıqında qatnasıqlardıń bir tárepi shet el puqarası bolıwı, múliktiń shet elde jaylasqanlığı yamasa yuridikalıq fakttiń shet elde júz beriwi jağdayların óz ishine alıwshı huqıqıy túsinik.

Mısal: Ózbekstan puqarası hám Franciya puqarası arasında dúzilgen nekede subyekt quramındağı shet el elementi bar.

Baylanıslı terminler: Kollizion norma, Lex fori

KOLLIZION NORMA
Xalıqara túsdegi puqaralıq hám shańaraq huqıqıy qatnasıqlarına qaysı mámleket nızamshılığı qollanılıwın kórsetip beriwshi, túrli mámleketler nızamları soqlığısıwın sheshiwshi arnawlı huqıqıy qağıyda.

Mısal: Nekeden ajıratıwda qaysı mámleket nızamı qollanılıwın anıqlaw ushın sud kollizion normağa múrájat etedi.

Baylanıslı terminler: Lex nationalis, Lex domicilii

LEX FORI
Sudlaw mámleketi nızamı bolıp, tartıstı kórip shığıp atırğan sud jaylasqan mámlekettiń milliy huqıqı qollanılıwın ańlatıwshı tiykarğı kollizion baylanıstırıwshılardan biri esaplanadı.

Mısal: Ózbekstan aymağında shet el puqaraları arasındağı nekeden ajıratıw isi lex fori qağıydasına kóre Ózbekstan nızamshılığı tiykarında kóriledi.

Baylanıslı terminler: Kollizion norma, Shet el elementi

LEX NATIONALIS
Fizikalıq shaxstıń jeke nızamı bolıp, shaxs qaysı mámleket puqaralığına tiyisli bolsa, onıń shańaraqlıq qatnasıqlarına dál sol mámlekettiń huqıq normaları qollanılıwın bildiredi.

Mısal: Perzentlikke alınıp atırğan balanıń huqıqların qorğawda onıń puqaralığı boyınsha lex nationalis qağıydası qollanıladı.

Baylanıslı terminler: Lex domicilii, Kollizion norma

LEX DOMICILII
Shaxstıń jasaw ornı nızamı bolıp, puqaralıǵına qaramastan, shaxs turaqlı jasaytuǵın mámlekettiń huqıq normaları qollanılıwın ańlatıwshı kollizion baylanıstırıwshı.

Mısal: Puqaralıǵı bolmaǵan shaxslardıń neke shártleri olar turaqlı jasap turǵan mámlekettiń lex domicilii qaǵıydası tiykarında belgilenedi.

Baylanıslı terminler: Lex nationalis, Lex fori

RETORSIYA
Shet mámleket tárepinen Ózbekstan puqaraları huqıqların sheklewshi ilajlar kórlegende, bunǵa juwap retinde usı mámleket puqaralarına da Ózbekstan aymaǵında usıǵan uqsas huqıqıy sheklewler ornatılıwı túsiniledi.

Mısal: Shet el mámleket Ózbekstan konsulliginde dúzilgen nekeni tán almasa, retorsiya retinde olardıń konsullik nekesi de tán alınbawı múmkin.

Baylanıslı terminler: Shet el puqarası, Ǵalaba tártip

ǴALABA TÁRTIP
Mámlekettiń tiykarǵı huqıqıy, etikalıq hám sociallıq principleri jıynaǵı bolıp, eger shet el huqıqın qollanıw usı principlerge qayshı kelse, shet el nızamın qollanıw biykarlanadı.

Mısal: Hayallar huqıqların kemsitiwshi shet el nızam normaları Ózbekstannıń ǵalaba tártibine qayshı bolǵanlıǵı sebepli sud tárepinen qollanılmaydı.

Baylanıslı terminler: Kollizion norma, Lex fori

KONSULLIK NEKESI
Ózbekstan Respublikasınıń shet elde turaqlı yamasa waqtınsha jasawshı puqaraları arasında Ózbekstannıń diplomatik wákilxanaları yamasa konsullik mákemelerinde milliy nızamshılıqqa muwapıq dúziletuǵın neke.

Mısal: Germaniyada oqıp atırǵan eki Ózbekstan puqarası óz nekelerin Ózbekstannıń Berlindegi elshixanasında dizimge aldı.

Baylanıslı terminler: Neke, Shet el elementi

XALIQARA PERZENTLIKKE ALIW
Bir mámleket puqarası bolǵan balanı basqa mámleket puqaraları yamasa puqaralıǵı bolmaǵan shaxslar tárepinen óz qaramog'ına alıw processi bolıp, bunda bala huqıqları ústemligi támiyinlenedi.

Mısal: Ózbekstan puqarası bolǵan balanı shet el puqaraları perzentlikke alıwında Sociallıq qorǵaw milliy agentliginiń ruxsatı alınıwı shárt.

Baylanıslı terminler: Qáwenderlik, Qamqorlıq

APOSTIL

Bir mámlekette berilgen rásmiy hújjettiń basqa mámleket aymaǵında tán alınıwı hám yuridikalıq kúshke iye bolıwın támiyinlew maqsetinde hújjetke qoyılatuǵın arnawlı xalıqara tastıyıqlawshı mór.

Mısal: Shet elde dúzilgen neke gúwalıǵı Ózbekstanda tán alınıwı ushın oǵan belgilengen tártipte apostil qoyılǵan bolıwı kerek.

Baylanıslı terminler: Shet el elementi, Xalıqara perzentlikke alıw

Xronologiya

Xalıqaralıq shańaraq huqıqı hám qatnasıqlarınıń rawajlanıw xronologiyası

1989 · BALA HUQIQLARI HAQQINDAǴI KONVENCIYA

Birlesken Milletler Shólkemi tárepinen Bala huqıqları haqqındaǵı konvenciya qabıl etildi. Bul hújjet xalıqaralıq shańaraqlıq qatnasıqlarda bala mápleriniń ústinligin belgilep berdi.

Áhmiyeti: Bala huqıqların xalıqaralıq kólemde qorǵawdıń tiykarǵı irgetası jaratıldı.

1998 · SHAŃARAQ KODEKSINIŃ QABIL ETILIWI

Ózbekstan Respublikasınıń Shańaraq kodeksi qabıl etildi. Kodekstiń VIII bólimi tikkeley shet el puqaraları hám puqaralıǵı bolmaǵan shaxslar qatnasındaǵı shańaraqlıq qatnasıqlardı tártipke salıwǵa qaratıldı.

Áhmiyeti: Milliy nızamshılıqta xalıqaralıq shańaraqlıq qatnasıqlar sistemalı túrde bekkemlendi.

2021 · SHAŃARAQ KODEKSINE ÓZGERISLER KIRGIZILIWI

Ózbekstan Respublikasınıń 21-apreldegi ÓRQ-683-sanlı Nızamı tahririnde Shańaraq kodeksiniń 235, 236, 237 hám 238-statyalarına sırt el huqıqın qollaw boyınsha áhmiyetli anıqlastırıwlar kirgizildi.

Áhmiyeti: Sırt el nekelerin tán alıw hám ajırasıw processleri xalıqaralıq standartlarǵa sáykeslestirildi.

2026 · PERZENTLIKKE ALIWDA JAŃA KEPILLIKLER

12-sentyabrdegi ÓRQ-1174-sanlı Nızam tahririnde sırt elde jasap atırǵan balanı perzentlikke alıwda Sociallıq qorǵaw milliy agentliginiń ruxsatı alınıwı shárti nızamshılıqta qatań belgilendi.

Áhmiyeti: Xalıqaralıq perzentlikke alıwda balalar qáwipsizligi hám mápleri qorǵalıwı kúsheytirildi.

Mind-map

Xalıqara shańaraqlıq qatnasıqlar

- Huqıqıy jaǵday: Shet el puqaraları hám puqaralıǵı bolmaǵan shaxslardıń huqıqları.
- — Teń huqıqlılıq: Ózbekstan puqaraları menen bir qıylı huqıq hám májbúriyatlar (234-statya).

- — — Turaqlı jasawshılar: Ózbekstan aymaǵında turaqlı jasap turǵan shaxslar.
- — — Májbúriyatlar teńligi: Shańaraq nızamshılıǵı talaplarına tolıq boysınıw.
- — Shet el puqarası: Basqa mámleket puqaralıǵın tastıyıqlawshı hújjetke iye shaxs.
- — — Pasport: Puqaralıqtı tastıyıqlawshı tiykarǵı hújjet.
- — — Konsullik esabı: Óz mámleketi elshixanası arqalı huqıqıy járdem.
- — Puqaralıǵı joq shaxs: Hesh qaysı mámleket puqaralıǵına iye bolmaǵan shaxs.
- — — Jasaw gúwalıǵı: Shaxstı hám jasaw ornın tastıyıqlawshı hújjet.
- — — Lex domicilii: Turaqlı jasaw ornı nızamı qollanılıwı.
- Nekeni tán alıw: Shet elde dúzilgen nekelerdiń Ózbekstanda haqıyqıy dep tabılıwı.
- — Shet el nızamshılıǵı: Neke dúzilgen mámleket nızamshılıǵına ámel etilgenligi.
- — — Formaǵa ámel etiw: Jergilikli FHDYO yamasa wákillikli organ dizimi.
- — — Diniy neke: Tek dúnyawiy dizimge alınǵan nekeler tán alınadı.
- — Tosqınlıq etiwshi jaǵdaylar: Shańaraq kodeksiniń 16-statyası talapları buzılmawı shárt.
- — — Kóp xatınlılıq: Basqa dizimge alınǵan nekede bolmaw.
- — — Tuwısqanlıq: Jaqın tuwısqanlar arasında neke qadaǵan etiledi.
- — Konsullik nekeleri: Elshixana yamasa konsullik mákemelerinde dúzilgen nekeler.
- — — Bir qıylı puqaralıq: Ádette bir mámleket puqaraları arasında dúziledi.
- — — Óz-aralıq principi: Retorsiya qaǵıydaların esapqa alǵan halda tán alınadı.
- Nekeden ajıratıw: Shet el elementi qatnasıwındaǵı nekeni biykarlaw.
- — Ózbekstanda ajıratıw: Ózbekstan nızamshılıǵı tiykarında ámelge asırıladı.
- — — Lex fori: Sudlaw mámleketi nızamı qollanıladı.
- — — Sud yamasa FHDYO: Ulıwma tártipte kórip shıǵıladı.
- — Shet elde ajıratıw: Shet mámlekette sol mámleket nızamı tiykarında ajıratıw.
- — — Tán alıw shárti: Shet el nızamshılıǵına tolıq ámel etilgenligi.
- — — Konsullikte ajıratıw: FHDYO tiykarları bolǵanda elshixanada ajıratıw.
- — Huqıqıy aqıbetler: Ajırasıwdıń múliklik hám jeke aqıbetleri.
- — — Aqsaq qatnasıqlar: Bir mámlekette tán alınıp, basqasında tán alınbaw qáwpi.
- — — Balalar táǵdiri: Balanıń támiynatı hám jasaw ornı máselesi.
- Xalıqara perzentlikke alıw: Shet el puqaraları tárepinen balanı perzentlikke alıw.
- — Bala mápleri: Balanıń huqıqları buzılmawı qatań talap etiledi.
- — — Ústemlik: Xalıqara shártnamalar hám milliy nızamshılıq kepilligi.
- — — Biykarlaw: Huqıqlar buzılsa, sud tártibinde biykarlanadı.
- — Razılıq alıw: Nızamlı wákiller hám mámleketlik organlar razılıǵı.
- — — Wákillikli organ: Bala puqaralıǵına iye mámleket organı razılıǵı.
- — — Balanıń razılıǵı: Nızamshılıqta belgilengen jasqa jetken balanıń pikiri.
- — Arnawlı ruxsat: Ózbekstan Respublikası organları qadaǵalawı.

- — — Sociallıq qorǵaw agentligi: Agentliktiń aldınnan berilgen ruxsatı talap etiledi.
- — — Sud tártibi: Tek sud arqalı jabıq májiliste sheshiledi.
- Shet el huqıqı mazmunı: Shet el shańaraq huqıqı normaların anıqlaw hám qollanıw.
- — Mazmundı anıqlaw: Rásmiy túsindiriw hám ámeliyatqa muwapıq anıqlanadı.
- — Járdemshi organlar: Ádillik ministrligi hám ekspertler tartılıwı múmkin.
- — Ǵalaba tártip: Milliy nızamshılıq tiyklarına qayshı kelmewi shárt.

Túsindiriw hám sxema

Xalıqara perzentlikke alıw processi hám kepillikleri

DIAGRAMMADAǴI BAYLANISLAR

- Shet elliktiń arızası ’Baslanıwı ’HúJjetlerdi tayarlaw
- HúJjetlerdi tayarlaw ’Ruxsat soraw ’Sociallıq qorǵaw agentligi
- Sociallıq qorǵaw agentligi ’Razılıq talabı ’Nızamlı wákil razılıǵı
- Nızamlı wákil razılıǵı ’Sudqa jiberiw ’Sud kórip shıǵıwı
- Sud kórip shıǵıwı ’Tiykarǵı mezon ’Bala mápi ústemligi
- Bala mápi ústemligi ’Qáwip tuwılǵanda ’Huqıqlar buzılıwı
- Huqıqlar buzılıwı ’Sud arqalı ’Qarardı biykarlaw
- Bala mápi ústemligi ’Unamlı sheshiw ’Sud kórip shıǵıwı

Derekler

USI TEMANIŃ DEREKLERI

Ózbekstan Respublikasınıń Shańaraq kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

Bala huqıqları haqqındaǵı konvenciya (BMT, 20.11.1989) — https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child

USINILATUǴIN ÁDEBIYATLAR (BAǴDARLAMADAN)

- Babajonova D.I., Qilichev X.M., Maxmudxodjayeva U.M., Orazimbetov R.M. Oila huquqi: Darslik. – T.: O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2026. – 220 b. VIII bob.

Iqtibas keltiriwden aldın hár bir derekti onıń ámeldegi rásmiy teksti menen salıstırıń.

Oqıw teksti bilimlendiriw maqsetinde jasalma intellekt járdeminde tayarlanǵan. Bul yuridikalıq másláhát emes; iqtibas keltiriwden aldın birlemshi derekler menen tekseriń. Tashkent mámleketlik yuridikalıq universiteti · Shańaraq hám miyras huqıqı.

OXFORDER LLC tárepinen jaratılǵan · Basılım 2026.11